

Artikel 6[a]

Stk. 1.[1] Enhver[2] har ret til en retfærdig[3] og offentlig[4] rettergang inden en rimelig frist[5] for en uafhængig og upartisk domstol,[6] der er oprettet ved lov,[7] når der skal træffes afgørelse[8] enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser[9] eller angående en mod ham rettet anklage[10] for en forbrydelse[11]. Dommen skal afsiges i et offentligt møde[12], men pressen og offentligheden kan udelukkes helt eller delvis fra retsforhandlingerne[13] af hensyn til sædeligheden,[14] den offentlige orden[15] eller den nationale sikkerhed[16] i et demokratisk samfund,[17] når[18] det kræves af hensynet til mindreårige eller til beskyttelse af parternes privatliv,[19] eller under særlige omstændigheder i det efter rettens mening strengt nødvendige omfang, når offentlighed ville skade retfærdighedens interesser[20].

Stk. 2. Enhver,[21] der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig,[22] indtil hans skyld er bevist i overensstemmelse med loven.[23]

Stk. 3. Enhver,[24] der er anklaget for en lovovertrædelse,[25] skal mindst have ret til følgende:

a) at blive underrettet snarest muligt,[26] udførligt og på et sprog, som han forstår,[27] om indholdet af og årsagen til den sigtelse, der er rejst mod ham;[28]

b) at få tilstrækkelig tid[29] og lejlighed[30] til at forberede sit forsvar;

c) at forsvare sig personligt eller ved bistand af en forsvarer, som han selv har valgt,[31] og, hvis han ikke har tilstrækkelige midler til at betale juridisk bistand, at modtage den uden betaling, når dette kræves i retfærdighedens interesse;[32]

d) at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner og at få vidner for ham tilsagt og afhørt på samme betingelser som vidner, der føres imod ham;[33]

e) at få vederlagsfri bistand af en tolk, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten.[34]

Article 6

1. In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interest of morals, public order or

b. En udtrykkelig angivelse af nogle centrale elementer i begrebet »fair trial« er for straffesagernes vedkommende indeholdt i art 6, stk 2 og 3. Reguleringen er dog **ikke udtømmende**, jf ordet »mindst«, og den finder – med de modifikationer der følger af forholdets natur – i et vist omfang anvendelse også i forhold til borgerlige sager. I *EMD 58 Albert og Le Compte pr 30* er det således antaget, at reglerne i art 6, stk 2, og stk 3 a), b) og d) finder tilsvarende anvendelse i disciplinærsager mod læger, jf om adgang til vidneførsel i en borgerlig sag også *EMD 274-A Dombo Beheer B.V.*, hvor det dog fastslås, at medlemsstaterne har større frihed i sådanne sager end indenfor strafferetsplejen (pr 32).

c. Et meget væsentligt element i begrebet »fair trial« efter konventionsorganernes praksis er princippet om, at parterne skal være lige stillet under processen (**princippet om »equality of arms«**), der vedrører retssager i almindelighed, men i praksis har størst betydning for straffesager og retstvister mellem offentlige myndigheder og private.

Ikke enhver ulighed mellem parterne bevirker, at art 6, stk 1, anses for krænket. Afgørende er, om processen som helhed har været »fair«, jf *EMK 10142/82 U mod Luxembourg DR 42 s 86*. Hvad der nærmere kræves hertil afhænger i nogen grad af sagens karakter, herunder dens betydning for parterne. På grundlag af konventionsorganernes omfattende praksis kan følgende hovedelementer i begrebet »equality of arms« udsondres:

1. Der må ikke træffes afgørelser vedrørende sagen, hvor kun den ene part har haft adgang til at være til stede eller repræsenteret

Dette er bl.a lagt til grund i *EMD 8 Neumeister*. Lighedsprincippet krænkes derimod ikke, hvis ingen af parterne har adgang til at være til stede, jf f.eks. *EMK 11129/84 Brown mod UK DR 42 s 269*. I *EMD 11 Delcourt* blev det ikke anset for stridende mod art 6, at den belgiske Procureur General havde adgang til at overvære voteringen i Kassationsdomstolen under hensyn til institutionens uafhængige stilling i forhold til Justitsministeriet og dens funktioner i forhold til domstolen. EMD fandt dog, at der på baggrund af maximen »justice must not only be done; it must also be seen to be done« kunne rejses tvivl om, hvorvidt systemet kunne anses for tilfredsstillende. I den senere afgørelse *EMD 214-B Borgers* har et flertal i *EMD (18-4)* – bl.a med henvisning til den videreudvikling af begrebet »fair trial«, der siden da er sket i retspraksis – fundet, at det nævnte forhold sammenholdt med Procureur Generals stilling i forhold til tiltalte i øvrigt er i strid med art 6, stk 1, jf ligeledes om dommen ndf note [6].

overgik til værgen, når tiltalte var sindssyg, og at retten efter en konkret vurdering kunne undlade at indkalde tiltalte, når sagens oplysning ikke krævede det, og det af lægelige grunde blev frarådet.

2. Tiltalte eller dennes forsvarer skal have adgang til aktindsigt og kontradiktion om relevante oplysninger. Efter omstændighederne gælder tilsvarende parterne i en civil sag

Tiltaltes eller forsvarerens ret til kontradiktion er flere gange fastslået af EMD. For så vidt angår adgangen til at imødegå faktiske oplysninger m.v., der kan have betydning for bevisbedømmelsen, er det i *EMD 168 Kamasinski pr 102* generelt anført: »It is an inherent part of a »fair hearing« in criminal proceedings as guaranteed by Article 6 § 1 that the defendant should be given an opportunity to comment on evidence obtained in regard to disputed facts even if the facts relate to a point of procedure rather than the alleged offence as such«. I den pågældende sag, der vedrørte Østrig, var der af retsformanden i landsretten meddelt højesteret oplysninger om omfanget af den stedfundne tolkning, som tiltalte fandt utilstrækkelig. Undladelsen af at give parterne adgang til at udtale sig herom indebar en krænkelse af art 6, stk 1. I *EMD 247-B Edwards* er det antaget at følge af »fair trial«-begrebet, at anklagemyndigheden har pligt til at gøre forsvaret bekendt med alt relevant bevismateriale for eller imod tiltalte. I *EMD 284 Bendenoun* er det ikke fundet i strid med art 6, stk 1, at klageren i en sag om efterbetaling af told og afgifter – ligesom i øvrigt de administrative domstole – kun blev gjort bekendt med en del af toldmyndighedernes sagsakter. Afgørelsen er énstemmig. *EMD 263 Schuler-Zraggen*, der vedrørte en sag om ret til invalidepension, lægger til grund, at parterne har krav på »a complete, detailed picture of the particulars supplied to the Board«. Undladelsen heraf blev afhjulpet under ankebehandlingen. Jf om aktindsigt i øvrigt under note [30].

Kontradiktionspligten gælder dog også andet end faktiske oplysninger. I *EMD 214-B Borgers*, der vedrørte Belgien, blev det fundet i strid med art 6, stk 1, at tiltalte ikke havde adgang til at kommentere generaladvokatens indlæg vedrørende straffesagens udfald. Det påhviler myndighederne at sørge for, at tiltalte er bekendt med eksistensen af sådanne indlæg, jf *EMD 211 Brandstetter*.

At tiltalte har haft adgang til kontradiktion kan omvendt tillægges betydning ved afgørelsen af, om f.eks ulovligt tilvejebragt bevismateriale kan anvendes, uden at princippet om »fair trial« krænkes. I *EMD 140 Schenk* blev anvendelsen af en båndoptagelse af en telefonsamtale som bevis – uanset at optagelsen ikke som foreskrevet var sket i henhold til retskendelse – accepteret i forhold til art 6 bl.a med henvisning hertil.

Rækkevidden af kontradiktionspligten i forhold til civile sager kan give anledning til større tvivl – når bortses fra tilfælde, der dækkes af partslighedsprincippet. I hvert fald i sager, der behandles efter officialmaximen, må det dog antages at påhvile retten at drage omsorg for, at parterne har adgang til at udtale sig om de væsentlige dele af afgørelsesgrundlaget, inden der tages stilling til sagen. Dette er således antaget i *EMD 99 Feldbrugge*, der vedrørte en hollandsk klagers adgang til fortsat at modtage sygedagpenge. Dette var blevet afslået af formanden for det kompetente ankenævn på grundlag af 2 lægeerklæringer afgivet af nævnets lægesagkyndige. Klageren havde haft lejlighed til at udtale sig over for lægerne, men havde ikke adgang til at udtale sig mundtligt eller skriftligt over for nævnsformanden, hverken i almindelighed eller særligt om de indhentede lægeerklæringer. Art 6, stk 1, ansås for krænket. Princippet om »equality of arms« var ikke tilsidesat, idet modparten – formentlig svarende til en dansk arbejdsløshedskasse – heller ikke var blevet hørt. Om rækkevidden af art 6 særligt i umyndiggørelsessager henvises til Bet. 1247/93 s 194 f.

3. Der gælder begrænsninger med hensyn til hvilke beviser, der tillades anvendt i en straffesag, og hvorledes de kan forelægges retten

Ifølge EMD's praksis anses det for et grundlæggende princip, at beviser skal fremlægges »in the presence of the accused at a public hearing with a view to adversarial argument«, jf f.eks *EMD 238-A Lüdi pr 47*. Afvigelser fra bevisumiddelbarheden accepteres dog i et vist omfang. Spørgsmålet har i praksis navnlig foreligget i forbindelse med anvendelse af politirapporter og anonyme vidner. I begge henseender har anvendelsen af grundsætningen om »fair trial« i art 6, stk 1, nær sammenhæng med bestemmelsen i art 6, stk 3, litra d. Op-læsning af politirapporter og anvendelse af anonyme vidner er dog ikke i sig selv anset for stridende mod EMRK art 6, forudsat, at de ikke reelt udgør sagens eneste beviser, og at tiltalte i rimelig udstrækning har adgang til at imødegå beviserne. Idet der nærmere henvises til note [33] til art 6, stk 3, litra d, kan den foreliggende praksis fra EMD sammenfattes i oversigtsform på følgende måde:

Anvendelse af politirapporter m.v, hvor tiltalte ikke har haft adgang til kontraafhøring:

Krænkelse:

EMD 110 Unterpertinger, EMD 146 Barbera, Messegué og Jabardo, EMD 191-A Delta.

Ikke krænkelse:

EMD 194-A Isgró, EMD 203-A Asch, EMD 242-A Artner.

Anonyme vidner:

Krænkelser:

EMD 166 Kostovski, EMD 186 Windisch, EMD 238-A Lüdi.

Anvendelse af ulovlige beviser anses ikke i sig selv for stridende mod art 6. Dette gælder dog naturligvis ikke, hvor der er tale om beviser, der er tilvejebragt i strid med andre bestemmelser i EMRK, f.eks art 3 om tortur m.v eller art 8 om privatlivets fred. I øvrigt foretager EMD en vurdering af, hvorvidt tiltalte generelt set har fået en »fair trial«, og hvilken betydning det ulovlige bevis har haft for sagen og tiltaltes adgang til forsvar herimod, jf *EMD 140 Schenk* om en efter national ret ulovlig båndoptagelse af en telefonsamtale.

4. Tiltaltes adgang til bevisførelse må ikke begrænses uden saglig begrundelse

I *EMD 235-B Vidal* fandtes tiltalte ikke at have fået en »fair trial«, fordi forsvarerens begæring om i ankeinstansen at føre fire nye vidner uden begrundelse var blevet afslået. Dommens principielle rækkevidde sløres dog af det forhold, at der i præmisserne også lægges vægt på, at appelininstansen skærpede straffen.

Der henvises i øvrigt til note [33] ad art 6, stk 3, litra d.

5. Tiltalte må ikke tvinges til at udlevere oplysninger til skade for sig selv (»selvinkriminering«)

I *EMD 256-A Funke* var klageren mistænkt for overtrædelse af told- og valutavlovgivningen, og de franske toldmyndigheder foretog ransagning af hans bopæl og beslagde visse dokumenter m.v. På baggrund heraf blev klageren pålagt at udlevere yderligere dokumenter til belysning af nærmere angivne forhold, hvilket han nægtede. Klageren blev aldrig tiltalt for told- eller valutaovertrædelser, men blev idømt en bøde og pålagt tvangsbøder for undladelsen af at efterkomme pålægget. EMD fandt (8-1), at der var tale om et forsøg på at tvinge klageren til at skaffe bevismateriale med henblik på en evt tiltale mod sig selv, og at dette var en krænkelse af retten for den, der er »charged with a criminal offence« efter art 6, stk 1 »to remain silent and not to contribute to incriminating himself«, jf pr 44. Ransagningen og beslaglæggelsen blev fundet i strid med art 8, jf således også de samtidig afgjorte sager *EMD 256-B Crémieux* og *EMD 256-C Mialhe* samt kommentaren til art 8 note [5]. I de sidst-